

Annemieke van Drenth

Martha Gutman & Ningh de Coninck-Smith (eds.), *Designing modern childhoods. History, space, and the material culture of children*. New Brunswick, New Jersey/London: Rutgers University Press, 2008. ISBN 978-0-8135-4196-9, 384 blz., \$ 24,95.

Kinderen zijn in toenemende mate belangrijk als actoren in de materiële cultuur van moderne, westerse samenlevingen. Hun afhankelijkheid als kind in relatie tot volwassenen veranderde in een snel tempo in de richting van een zekere autonomie, die niet alleen tot uiting komt in wat we hier in het Nederlandse debat wel de 'onderhandelingshuishouding' noemen. Kinderen gebruiken en interpreteren de wereld om hen heen, ook de ruimtelijke wereld en de objecten daarin, in hun eigen termen en zijn daarmee een belangrijk aspect geworden in het ontwerp van een moderne samenleving en een globaliserende wereld. Dit is de centrale stelling van Gutman en De Coninck-Smith in hun inleiding bij *Designing Modern Childhoods*.

In de bundel is een aantal artikelen bijeengebracht waarin het concept 'childhood' interdisciplinair wordt uitgewerkt in onderzoek naar de relatie tussen de betekenissen van het kind-zijn, de ordening van ruimtes, zowel publiek als in de privésfeer, en de specifieke materiële cultuur die hiermee samenhangt. De 'moderniteit' in een steeds autonomere kinderwereld is echter nog steeds sociaal gedifferentieerd. Het model van 'good childhood', waarin kinderen anders zijn dan volwassenen, recht hebben op zorg, aandacht en een bepaalde speelsheid, maar ook onderricht moeten krijgen dat recht doet aan hun mentale, emotionele en fysieke ontwikkeling, blijft overeind staan. Dit model is echter dominant in 20ste eeuwse, Westerse industriële democratieën, maar nog geen-zins algemeen. Bovendien is het leeftijds-, klasse, etnisch en sociaal specifiek, aldus de redacteuren van de bundel.

De redacteuren hebben ervoor gekozen de 'creatie van de ruimtes van kinderen' te bestuderen vanuit een historisch perspectief. Dat heeft een interessante bundel opgeleverd die in vier delen voorbeelden laat zien van hoe onderzoek gedaan kan worden naar 'modern childhoods'. In het eerste deel richt het onderzoek zich op 'child saving'. We bevinden ons in ontwikkelende westerse welvaartsstaten, waarin aandacht voor kinderen en jeugd groeiende is. Het openingsartikel schetst de 'ins and outs' van kampvuren als aspect van de zich ontwikkelende jeugdcultuur in de Amerikaanse zomerkampen tussen 1890 en 1950.

Sterker dan in dit artikel staat in de volgende twee bijdragen de ruimtelijke inrichting in relatie tot de eigenheid van kinderen centraal. In de opkomst van het kinderziekenhuis in de tweede helft van de negentiende eeuw in de Verenigde Staten, vooral geïnitieerd en geleid door vrouwen, zien we niet alleen de hoop op meer de status van artsen weerspiegeld. Ook de verlangens van hervormers om 'kinderen te redden' blijven overeind. In het artikel dat volgt wordt een Canadees familie-initiatief om eigen zieke kinderen te verplegen en

verzorgen in de privé-sfeer rond de eeuwwisseling onderzocht. Met name de ruimtelijk indeling van de familiehuizen in relatie tot de verzorgende functies van de vrouwen in het gezin worden hier onder de loep genomen. Het laatste artikel focust op een experiment in New Zeeland in de jaren tien van de 20ste eeuw een kinderbewaarplaats en een speeltuin op te nemen in de planning van een groot park. Ook hier speelden vrouwen een grote rol. Het belang dat gegeven werd aan de kinderlijke ontwikkeling weerspiegelde zich onder meer in het feit dat op de bovenverdieping van de kinderbewaarplaats een schooltje voor kinderen 'met een achterstand' werd ingericht.

In deel twee van de bundel zijn artikelen opgenomen die de educatieve sfeer en de speelmogelijkheden van kinderen in ruimtelijke en materiële zin verder onderzoeken in de 20ste eeuw. Het openingsartikel gaat over openluchtscholen die in het begin van de eeuw op allerlei plaatsen in Europa ontstaan, geïnspireerd door een nieuwe opvatting over schoolarchitectuur gericht op de bevordering van hygiëne en gezondheid onder kinderen. In de twee volgende artikelen, over de het ontwikkelingsproces van scholen in de vroege Turkse republiek en over nomadenscholen in Senegal, zien we hoe politieke en sociaal economische functionaliteit de plaatsing en de vormgeving van scholen en onderwijsinitiatieven beïnvloedde. De laatste bijdrage in dit deel gaat over een bijzonder experiment vlak na de Tweede Wereldoorlog, waarbij gaten in de stedelijke bebouwing werden ingericht als avontuurlijke speelruimtes voor kinderen. Naast een poging kinderen hun speelruimte terug te geven na de oorlog was ook 'junkology' (het hergebruik van troep) en een 'hands-off-approach' (bijna een soort antipedagogiek) belangrijk bij de inrichting van deze openbare speelruimtes.

Het derde deel van het boek, het kortste, omvat drie artikelen die ingaan op culturele situaties buiten de Westerse wereld, en waarin het onderzoek is toegespitst op macht en ongelijkheid in de kinder- en jeugdwereld. We krijgen een blik op het culturele landschap in Zuid-Afrika. In de buitenwijken van Johannesburg verzorgen op de domeinen van rijke blanken gehuisveste Afrikaanse vrouwen van elders de kinderen van deze rijken. In de tweede bijdrage staat de traditie van de zogenaamde Rosenwalds scholen in het zuiden van de Verenigde Staten centraal. Ook hier speelt ruimtelijke inrichting van de scholing en etnische identiteit een hoofdrol in het begrip van hoe de kinderwereld op school eruit zag. Naast etniciteit is het met name ook 'gender' als sociaal organisatieprincipe dat bestudeerd wordt in het afsluitende artikel over straatmeiden op centraal Java, in Indonesië. Het artikel is geïnspireerd door de jeugd-cultuurstudies van de Engelse onderzoekster Angela McRobbie, die zich richtte op gemarginaliseerde meidencultuur. De aandacht voor wat dan 'geographies of resistance' genoemd wordt, onderstreept de culturele en sociale autonomie van jeugdigen in specifieke ruimtes.

Het afsluitende deel van boek concentreert zich het sterkst op deze autonomie, niet alleen ruimtelijk, maar ook in de toe-eigening van een specifieke materiële cultuur door kinderen en jeugdigen. 'Consumption', 'commodification' en 'media' zijn de centrale concepten in deze analyses. De consumptie-

voorkeuren en distinctiepatronen die daarmee samenhangen onder kinderen in Noord Londen worden bestudeerd, naast artikelen over de Zweedse kinderconsumptiestrategieën van de lokale McDonalds, de 'snowboarders'subcultuur in Noorwegen en de Japanse mediahype rond 'Yugioh' die in het begin van de 21ste eeuw de wereld van jongens in de basisschoolleeftijd beheerste. Dit vierde deel wordt afgesloten met een bijdrage van de vermaarde John R. Gillis, die een epiloog schreef onder de titel 'The Islanding of Children. Reshaping the Mythical Landscapes of Childhood.' Hierin reflecteert Gilles op het proces van autonoom worden van de kinderwereld, aangeduid met het begrip 'vereiland- ding'. Het pedagogisch bloed kruipt echter waar het niet gaan kan, want Gilles vraagt zich op de laatste pagina van zijn essay af of het niet beter is kinderen toch weer terug te brengen naar de 'mainlands they must inevitably share with adults' (p. 328).

Designing Modern Childhoods is een bundel die pedagogen en jeugdonderzoekers aan het denken zet, zowel over nieuwe mogelijkheden om methodologisch en meer interdisciplinair bezig te zijn met de wereld van het kind en nieuwe betekenissen van kind-zijn, als met de historische en sociaal culturele bepaaldheid daarvan. Het is ook een poging de veranderingen in termen van globalisering van de kindertijd als pedagogisch domein en tegelijkertijd de sociale differentiatie daarvan en daarbinnen te laten zien. In die zin vind ik het boek prikkelend en bijna iedere bijdragen zeer lezenswaardig. Het nadeel van een bundel als deze ligt in de caleidoscopische benadering die het boek ook karakteriseert. Zelfs Gilles' epiloog over 'vereilandisering' van de kindertijd kan daaraan niet veel verhelpen. Zo geglobaliseerd is de kinderwereld immers nog niet.